

Αρ. Φακ.: Α/Π 879/2015
Α/Π 1185/2016

**Έκθεση Επιτρόπου Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
αναφορικά με παράλειψη του Δήμου Παραλιμνίου
να φροντίσει για τη συντήρηση / βελτίωση δρόμων
και πεζοδρομίων περιοχής
που βρίσκεται στα όρια του παρά τη λίμνη Παραλιμνίου**

Τομέας Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Προϊστάμενος Τομέα: Ελένη Χατζηττοφή

Ερευνών Λειτουργός: Κυριάκος Κυριάκου

Λευκωσία, 27 Φεβρουαρίου 2018

Το παράπονο

1. Ο κ. Παναγιώτης Παλόχης υπέβαλε στο Γραφείο μας παράπονο εκ μέρους της Διαχειριστικής Επιτροπής του κτιριακού συγκροτήματος Famagusta Gardens 24 στην οδό Παναγή Ζαχαρία παρά τη λίμνη Παραλιμνίου, κατά του Δήμου Παραλιμνίου, αναφορικά με παράλειψη του Δήμου να επιληφθεί της κακής κατάστασης των δρόμων και των πεζοδρομίων της περιοχής στην οποία βρίσκεται το υπό αναφορά συγκρότημα με τα διαμερίσματα τους.
2. Ειδικότερα, οι παραπονούμενοι, κατά το 2012, όταν υπέβαλαν το πρώτο παράπονο τους, υποστήριξαν ότι στους δρόμους της περιοχής του συγκροτήματος δημιουργήθηκαν λακκούβες γι' αυτό και χρειάζονταν συντήρηση ενώ η χρήση των πεζοδρομίων παρεμποδιζόταν από δέντρα και βλάστηση σ' αυτά και παρότι είχαν ενημερώσει σχετικά το Δήμο από το 2008, δεν είχε λάβει κανένα διορθωτικό μέτρο επικαλούμενος την έλλειψη διαθέσιμων κονδυλίων.
3. Το 2015 και το 2016, ο κ. Παλόχης επανήλθε με νέα παράπονα εκ μέρους της Διαχειριστικής Επιτροπής, υποστηρίζοντας ότι η κατάσταση στην περιοχή παρέμενε η ίδια.

Η διερεύνηση του παραπόνου

4. Το 2014, Λειτουργός του Γραφείου μας διενήργησε επιτόπια έρευνα στην περιοχή όπου βρίσκονται τα διαμερίσματα των παραπονούμενων και διαπίστωσε τα ακόλουθα:
 - Η περιοχή στην οποία αναφέρονται οι παραπονούμενοι, παρά τη λίμνη Παραλιμνίου, περικλείεται από τις οδούς Ανδρέα Παναγίδη, Πέτρου Ηλιάδη και Ευαγόρα Παπαχριστοφόρου, μήκους περίπου 950, 500 και 770 μέτρα, αντίστοιχα. Υπάρχει επίσης μεγάλος αριθμός οριζόντιων, κάθετων και παράλληλων ασφαλτοστρωμένων δρόμων με πεζοδρόμια, κάποιοι από τους οποίους χρησιμοποιούνται από τους παραπονούμενους από και προς τα διαμερίσματα τους.
 - Η συγκεκριμένη περιοχή ήταν αραιοκατοικημένη. Στα πλείστα τεμάχια δεν υπήρχαν αναπτύξεις.

- Το οδόστρωμα όλων σχεδόν των δρόμων, με εξαίρεση τους τρεις προαναφερόμενους δρόμους που περιβάλλουν την περιοχή, ήταν φθαρμένο και σε πολύ κακή κατάσταση, δηλαδή, στους δρόμους υπήρχαν πράγματι λακκούβες μεγάλου βάθους που εμπόδιζαν την ασφαλή διακίνηση των οχημάτων.
 - Σε ορισμένα σημεία του δρόμου είχαν φυτρώσει δέντρα (ακακίες) και άγρια βλάστηση.
 - Τα πεζοδρόμια ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση, η χρήση τους παρεμποδιζόταν από δέντρα (ακακίες) και βλάστηση που είτε βρίσκονταν στα παρακείμενα άδεια τεμάχια και επενέβαιναν στα πεζοδρόμια είτε είχαν φυτρώσει σε αυτά.
5. Ενόψει των πιο πάνω διαπιστώσεων, εστάλη επιστολή στο Δήμαρχο Παραλιμνίου με εισηγήσεις όπως ο Δήμος: (α) ενεργούσε, το ταχύτερο δυνατό για τον καθαρισμό των πεζοδρομίων από τα δέντρα και τη βλάστηση που παρεμπόδιζαν την απρόσκοπτη χρήση τους από το κοινό και (β) μεριμνούσε, έστω και σταδιακά, για τη συντήρηση και επιδιόρθωση των δρόμων.¹
6. Ακολούθως, οι παραπονούμενοι ενημερώθηκαν γραπτώς από το Δήμαρχο ότι: (α) ο Δήμος θα προσπαθούσε, στο μέτρο των οικονομικών του δυνατοτήτων, να συντηρήσει τους δρόμους, τα πεζοδρόμια και το πράσινο της συγκεκριμένης περιοχής, (β) είχαν δοθεί οδηγίες στους αρμόδιους εργοδηγούς του Δήμου όπως ασχοληθούν με την επιδιόρθωση των πεζοδρομίων και των λακκούβων στους δρόμους της περιοχής και με την καθαριότητα της και (γ) είχαν δοθεί οδηγίες στον εργοδηγό πρασίνου για να διευθετήσει θέματα της αρμοδιότητάς του.²
7. Ωστόσο, σύμφωνα με το νέο παράπονο που λήφθηκε το 2015, η κατάσταση στην περιοχή εξακολουθούσε να παραμένει η ίδια³, γι' αυτό και Λειτουργός του Γραφείου μας διενήργησε νέα επιτόπια έρευνα κατά την οποία διαπίστωσε εκ νέου το βάσιμο των ισχυρισμών των παραπονούμενων. Ειδικότερα:

¹ Επιστολή με αρ. φακ. Α/Π 1742/2012, ημερομηνίας 24 Ιουνίου 2014

² Επιστολή Δημάρχου Παραλιμνίου προς τον κ. Παλόχη με αρ. φακ. 8.1.0/37, αρ. πρωτ. 4581/14, ημερομηνίας 22 Ιουλίου 2014

³ Επιστολή ημερ. 13 Μαΐου 2015, Α/Π 879/2015

- Σε ορισμένα σημεία το οδόστρωμα έχει καταστραφεί εντελώς και το βάθος των λακκούβων προσέγγιζε τα 30 εκατοστόμετρα, με αποτέλεσμα η χρήση των δρόμων να ήταν δυσχερής και επικίνδυνη.
 - Στο οδόστρωμα εξακολουθούσαν να υπάρχουν φυτρωμένα δέντρα (ακακίες) και άγρια βλάστηση.
 - Τα πεζοδρόμια παρέμεναν σε κακή κατάσταση ή ήταν εντελώς καταστραμμένα και η χρήση τους ακόμη παρεμποδιζόταν από δέντρα (ακακίες) και βλάστηση.
8. Ο ίδιος Λειτουργός του Γραφείου μας είχε επίσης συνάντηση με τον κ. Παλόχη, που εκπροσωπεί τους παραπονούμενους, ο οποίος απέδωσε την κατάσταση στην περιοχή του συγκροτήματος σε απροθυμία του Δήμου να επιληφθεί, επειδή όπως υποστήριξε, τόσο οι ίδιοι όσο και οι πλείστοι ενοικιαστές/κάτοχοι διαμερισμάτων και κατοικιών στην περιοχή δεν κατάγονται από το Παραλίμνι, η περιοχή δεν είναι τουριστική ούτε άμεσα ορατή από τους επισκέπτες στο Δήμο. Σύμφωνα με τον κ. Παλόχη, ο Δήμος διέθετε κονδύλια για την τοπιοτέχνηση και καλλωπισμό της τουριστικής περιοχής και των περιοχών στις οποίες είτε υπάρχουν παραθεριστικές κατοικίες είτε βρίσκονται σε κεντρικά σημεία του Δήμου αλλά όχι για τη δική τους.
9. Τα προαναφερθέντα τέθηκαν υπόψη του Δημάρχου Παραλιμνίου με επιστολή ημερ. 28 Αυγούστου 2015 και ζητήθηκε να μας ενημερώσει για τους λόγους για τους οποίους ο Δήμος δεν κατέστη δυνατό να συμβάλει με ενέργειες και μέτρα στη βελτίωση του οδικού δικτύου της υπό αναφορά περιοχής. Ωστόσο, δεν υπήρξε ανταπόκριση του Δήμου παρά και τις δύο σχετικές υπενθυμητικές επιστολές ημερ. 9 Σεπτεμβρίου 2015 και 15 Απριλίου 2016. οι δε παραπονούμενοι υπέβαλαν νέο σχετικό παράπονο το 2016⁴.
10. Σε νέα επιτόπια επίσκεψη που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή πριν από μερικούς μήνες, διαπιστώθηκε από το Λειτουργό του Γραφείου μας ότι ο Δήμος προέβη σε μερικό καθαρισμό των άδειων τεμαχίων από τα αγριόχορτα και τα δέντρα (ακακίες), καθώς και μέρους των πεζοδρομίων. Ωστόσο, δεν υπήρξε οποιαδήποτε βελτιωτική παρέμβαση στο οδόστρωμα, η κατάσταση του οποίου επιδεινώθηκε περαιτέρω, αφού σε ορισμένα σημεία παραπέμπει σε αγροτικούς

⁴ Επιστολή ημερ. 3 Ιουλίου 2016, Α/Π 1185/2016

δρόμους επιστρωμένους με χαλίκια, ενώ μεγάλο μέρος των πεζοδρομίων είναι φθαρμένο/σπασμένο και χρήζει επανακατασκευής για να είναι ασφαλής η χρήση τους από τους πεζούς και από άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ). Επίσης, σε πρόσφατη επιτόπια επίσκεψη διαπιστώθηκε ότι έχουν φυτρώσει εκ νέου αγριόχορτα στα πεζοδρόμια, στα οποία, καθώς και σε κάποια σημεία του δρόμου, εξακολουθούν να υπάρχουν φυτρωμένα δέντρα (ακακίες).

11. Λειτουργός της Τεχνικής Υπηρεσίας του Δήμου, ανέφερε στο Λειτουργό του Γραφείου μου ότι η κατάσταση των δρόμων/πεζοδρομίων της συγκεκριμένης περιοχής είναι υπόψη της Τεχνικής Υπηρεσίας, η οποία προέβη σε καταγραφή της και έχει ήδη υποβάλει τις εισηγήσεις της, καθώς και εκτίμηση τους κόστους των αναγκαίων εργασιών που θα πρέπει να εκτελεστούν, προς το Δημοτικό Συμβούλιο. Οι εν λόγω εργασίες, σύμφωνα με το Λειτουργό της Τεχνικής Υπηρεσίας, περιλαμβάνουν αφαίρεση του υφιστάμενου οδοστρώματος των δρόμων της περιοχής και επανακατασκευή τους με νέα επίστρωση, καθώς και διορθωτικές εργασίες στα πεζοδρόμια, αρκετά εκ των οποίων υπέστησαν ζημιές κατά το στάδιο ανέγερσης των κατοικιών/κτιριακών συγκροτημάτων. Για να τροχοδρομήσει η Τεχνική Υπηρεσία τη διαδικασία αποκατάστασης των δρόμων και των πεζοδρομίων, πρόσθεσε ο Λειτουργός, θα πρέπει να ληφθεί απόφαση από το Δημοτικό Συμβούλιο.

Νομοθεσία - Νομολογία

12. Η κατασκευή, συντήρηση και καθαριότητα των οδών, δηλαδή, των δημόσιων δρόμων, περιλαμβανομένων και των πεζοδρομίων, στα δημοτικά όρια⁵, είναι καθήκον του Δήμου, δυνάμει του άρθρου 84 (ε) του περί Δήμων Νόμου, στο μέτρο των οικονομικών του δυνατοτήτων όπως και η εκ μέρους του μέριμνα ώστε η χρήση τους να είναι ελεύθερη και ασφαλής για τα οχήματα και τους πεζούς αντίστοιχα.

13. Όπως συγκεκριμένα επισημαίνεται στη νομολογία το Ανωτάτου Δικαστηρίου:

«...η υποχρέωση του Δήμου κάτω από το άρθρο 84(ε), στα πλαίσια των καθηκόντων του, να προνοήσει για την ελεύθερη χρήση των οδών

⁵ Η έννοια του όρου «Οδός» σύμφωνα με το άρθρο 2 του περί Δήμων Νόμου (ερμηνευτικές διατάξεις) περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, οποιαδήποτε οδό, πεζόδρομο ή πεζοδρόμιο.

και να παρεμποδίσει την παρακώλυση της ελεύθερης χρήσης των οδών ... αφορά, σύμφωνα με τους ίδιους τους όρους της, τη διασφάλιση της ανεμπόδιστης χρήσης των οδών προς όφελος της απρόσκοπτης διακίνησης εκείνων που τις χρησιμοποιούν».⁶

«...για τους δρόμους που βρίσκονται μέσα σε δημοτικά όρια προβλέπεται νομοθετικά η υποχρέωση των τοπικών δήμων να τους διατηρούν σε καλή κατάσταση».⁷

«Η εξουσία, η οποία παρέχεται από τον περί Δήμων Νόμο για τον έλεγχο και την επιτήρηση οδών και πεζοδρομίων στα δημοτικά όρια, αποβλέπει, όπως ρητά ορίζει ο νόμος, στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων του δημοσίου για την ελεύθερη και ανεμπόδιση χρήση τους, για τους σκοπούς για τους οποίους τις τάσσει ο νόμος...».⁸

Συμπεράσματα – Εισηγήσεις

14. Το καθήκον του Δήμου βάσει του άρθρου 84(ε) του περί Δήμων Νόμου να προνοεί για τη συντήρηση, την καθαριότητα και την ελεύθερη χρήση των δρόμων και πεζοδρομίων στα όρια του συνδέεται με τις οικονομικές δυνατότητες του, οι οποίες ασφαλώς και αναγνωρίζεται ότι δεν είναι απεριόριστες. Αυτό όμως δε δικαιολογεί την επί μακρόν διατήρηση δρόμων και πεζοδρομίων οποιασδήποτε περιοχής σε κατάσταση που συνεπάγεται κινδύνους για την ασφάλεια των διερχόμενων οχημάτων και των πεζών, αλλά και ΑμεΑ.
15. Όπως επισημαίνει το Ανώτατο Δικαστήριο στην απόφαση **Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ν. Ελευθερίας Ζιπιτή κ.ά. (2003/1 ΑΑΔ 749)**, ο κάθε Δήμος έχει υποχρέωση να διατηρεί τους δρόμους σε καλή κατάσταση, για να διασφαλίζεται η ελεύθερη και ανεμπόδιση χρήση τους. Όταν το οδόστρωμα είναι κατεστραμμένο, με λακκούβες και βλάστηση, η ελεύθερη και ανεμπόδιση χρήση των δρόμων δεν διασφαλίζεται αλλά αντίθετα, είναι δυσχερής και επικίνδυνη, όπως επίσης και η χρήση των πεζοδρομίων από τους πεζούς όταν βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση.

⁶ Λίτζα Παρτέλλα ν. Δήμου Λάρνακας, (2002) ΑΑΔ 1671, ημερομηνίας 3 Οκτωβρίου 2002

⁷ Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ν. Ελευθερίας Ζιπιτή κ.ά., (2003) 1 ΑΑΔ 749, ημερομηνίας 30 Μαΐου 2003

⁸ Καϊσαράς Πιριπίτσης και άλλοι ν. Δήμου Λευκωσίας, (1997) 1 ΑΑΔ 385, ημερομηνίας 18 Απριλίου 1997

16. Οι παραπονούμενοι επισημαίνουν προβλήματα στο οδόστρωμά των δρόμων και στα πεζοδρόμια της περιοχής που βρίσκεται το συγκρότημα με τα διαμερίσματα τους από το 2008, τα οποία επιβεβαιώθηκαν κατ' εξακολούθηση από το Λειτουργό του Γραφείου μας από το 2014, εκ νέου το 2015 αλλά και το 2017. Φαίνεται δε ότι, εξαιτίας της παράλειψης του Δήμου να επιληφθεί σχετικά, παρά και τις επιστολές του Γραφείου μας την περίοδο 2014 - 2015 η κατάσταση τόσο των δρόμων όσο και των πεζοδρομίων επιδεινώθηκε περαιτέρω.
17. Η αναφορά των παραπονούμενων σε απροθυμία του Δήμου για βελτιωτικά έργα, πέραν της καθαριότητας των τεμαχίων και μέρους των πεζοδρομίων, βρίσκει έρεισμα σε έργα τα οποία εκτέλεσε ο Δήμος σε άλλες περιοχές μέσα στα όρια του, άμεσα ορατές, παραθεριστικές ή τουριστικές, τα οποία πιθανόν να αξιολογήθηκαν από το Δήμο ως προτεραιότητα. Πλην όμως, δεν μπορεί να αγνοηθεί ούτε το γεγονός ότι οι παραπονούμενοι επιδιώκουν και αναμένουν για αρκετά χρόνια, ότι ο Νόμος προνοεί για διασφάλιση του δικαιώματός τους σε ασφαλή διακίνηση.
18. Ο Δήμος, έχοντας υπόψη τις οικονομικές δυνατότητες του σε συνάρτηση με το σύνολο των έργων που χρειαζόταν να εκτελέσει, θα μπορούσε ήδη να είχε προγραμματίσει και βελτιώσει σταδιακά τους δρόμους και τα πεζοδρόμια της περιοχής στην οποία βρίσκεται το συγκρότημα των παραπονούμενων διαθέτοντας ετήσια συγκεκριμένο κονδύλι. Εάν ο Δήμος ενεργούσε έγκαιρα προς αυτή την κατεύθυνση, ενδεχομένως και το κόστος με το οποίο θα επιβαρυνόταν να ήταν χαμηλότερο από ότι είναι πλέον το κόστος που απαιτείται εξαιτίας της επιδείνωσης της κατάστασης των δρόμων και πεζοδρομίων.
19. Η καταγραφή εν τέλει από την Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου της κατάστασης των δρόμων και πεζοδρομίων και η εκτίμηση του κόστους των εργασιών που πρέπει να γίνουν, αποτελεί θετική εξέλιξη, καθότι, όχι μόνο αναγνωρίζεται έστω και αργά ότι είναι απαραίτητη η παρέμβαση του Δήμου στο πλαίσιο των καθηκόντων του αλλά δημιουργείται και η προοπτική προγραμματισμού της εκτέλεσης των αναγκαίων εργασιών.
20. Ως εκ τούτου η εισήγηση μου είναι όπως ο Δήμος συγκεκριμενοποιήσει το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης τους λαμβάνοντας υπόψη τόσο τη σοβαρή καθυστέρηση που υπήρξε όσο και τους κινδύνους για τη δημόσια

ασφάλεια που υφίστανται ενόσω εξακολουθούν οι δρόμοι και τα πεζοδρόμια να παραμένουν σε δυσχερή κατάσταση.

Μαρία Στυλιανού - Λοττίδη
Επίτροπος Διοικήσεως και
Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων